

De Rotterdamse Nachtcultuur

Een mooie toekomst?

Publieksonderzoek over uitgaan in Rotterdam voor, tijdens en na de pandemie

Voorwoord

Rotterdam. Stad van vernieuwing en rauwe rechtschapenheid. Stad van superdivers en make-it-happen. Stad met een mooi nacht-dna: van jazz via gabber tot hiphop. Waar mensen van ver kwamen voor NOW&WOW en Danceparade. Maar ook de stad waar de afgelopen jaren kritiek op de nachtcultuur te horen was: mag er nog wel iets in Rotterdam? Drukt stedelijke vernieuwing de nachtcultuur weg? Wordt de nachtcultuur wel serieus genomen door burgemeester en beleidsmakers?

In februari 2019 demonstreerden honderden Rotterdammers tegen het – in hun ogen – verschralende nachtleven in de stad. In januari 2020 werd de nachtraad N8W8 Rotterdam gelanceerd, met als doel de nacht een betere vertegenwoordiging te geven en het potentieel van het nachtleven in de stad beter te benutten.

En toen kwam de pandemie. In maart 2020 ging de nachtcultuur dicht om voorlopig niet meer open te gaan. Maandenlang geen nachtclubs, geen volle Maassilo, geen nachtelijke döner op de Witte de With. Gedurende 2020 werd bijna geen sector zo hard geraakt als die van de nachthoreca. Reguliere horeca en cultuuraanbod kon in de zomer de deuren weer openen, hoewel onder strikte voorwaarden, maar de nacht bleef op slot. Een gemis voor het uitgaanspubliek en een ramp voor ondernemers. Maar misschien ook een moment voor bezinning: hoe kan de Rotterdamser nacht in de toekomst beter, leuker, Rotterdamser?

Dit onderzoek weerspiegelt de drie geschetste fasen van de Rotterdamse nachtcultuur: de publieksbeleving van de nacht vóór de pandemie, het gemis van de nacht tijdens de pandemie en de dromen voor de Rotterdamse nacht na de pandemie. Ook is er specifieke aandacht voor het typisch Rotterdamse van onze nachtcultuur. Geldt het geschetste beeld van de rauwe, vernieuwende, superdiverse stad van make-it-happen ook na twaalfen?

Het onderzoek is uitgevoerd binnen het minorprogramma Citybranding van de opleiding Leisure&Events Management (Willem de Kooning Academie). Met een team van studenten en onderzoekers is de vragenlijst ontwikkeld, uitgezet en geanalyseerd. Aanvullend op dit publieksonderzoek zijn gesprekken gevoerd met verschillende stakeholders van de Rotterdamse nacht. De uitkomsten en positioneringskansen zijn in januari 2021 gepresenteerd aan afgevaardigden van de Gemeente Rotterdam en andere geïnteresseerden. Het onderzoek dient onder andere ter inspiratie voor de beleidsvisie nachthoreca die de stad in 2021 ontwikkelt. Voor meer informatie zie pagina 19.

Veel leesplezier gewenst,

Martijn Mulder

Onderzoeker leisure & aantrekkelijke stad
Citybranding | LEM | WdKA | Hogeschool Rotterdam
mulde@hr.nl

Inhoud

- 03 Kenmerken steekproef
De Rotterdamse nachtcultuur...
- 04 ...voor de pandemie
- 08 ...tijdens de pandemie
- 11 ...na de pandemie
- 15 Conclusies en adviezen
- 19 Achtergrondinformatie

Publieksonderzoek over uitgaan in Rotterdam voor, tijdens en na de pandemie

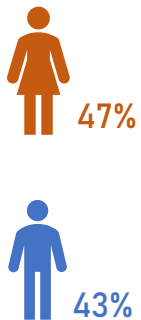
Doelgroep: Iedereen die de afgelopen 3 jaar minimaal één keer gebruik heeft gemaakt van de Rotterdamse nachthoreca en uitgaansscene*.

Distributie: De vragenlijst was online beschikbaar van 23 november t/m 7 december 2020.

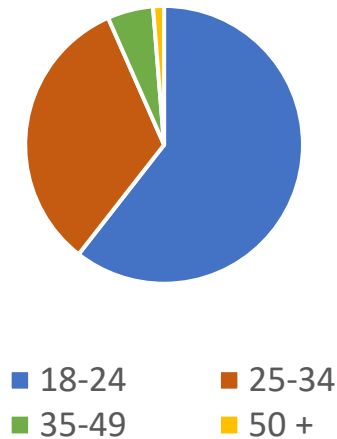
Respons: 524 respondenten [betrouwbaarheid >95% bij een foutmarge van 5%]

Kenmerken steekproef:

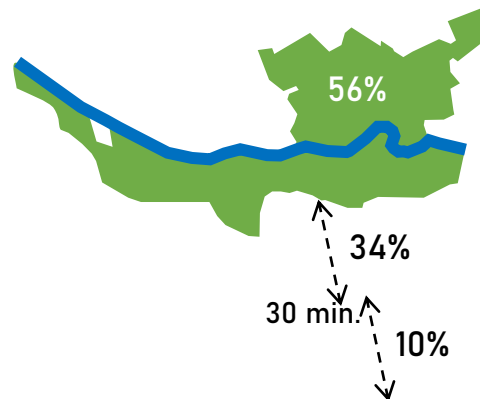
geslacht

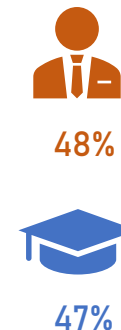
leeftijd

woonplaats

werkend / studerend

opleiding

wo	26%
hbo	53%
mbo / vo	18%
overig	2%

*al het uitgaansaanbod dat 's nachts geopend is: clubs, podia, cafés met nachtvergunning, nachtevenementen en eetzaken die 's nachts geopend zijn.

1.

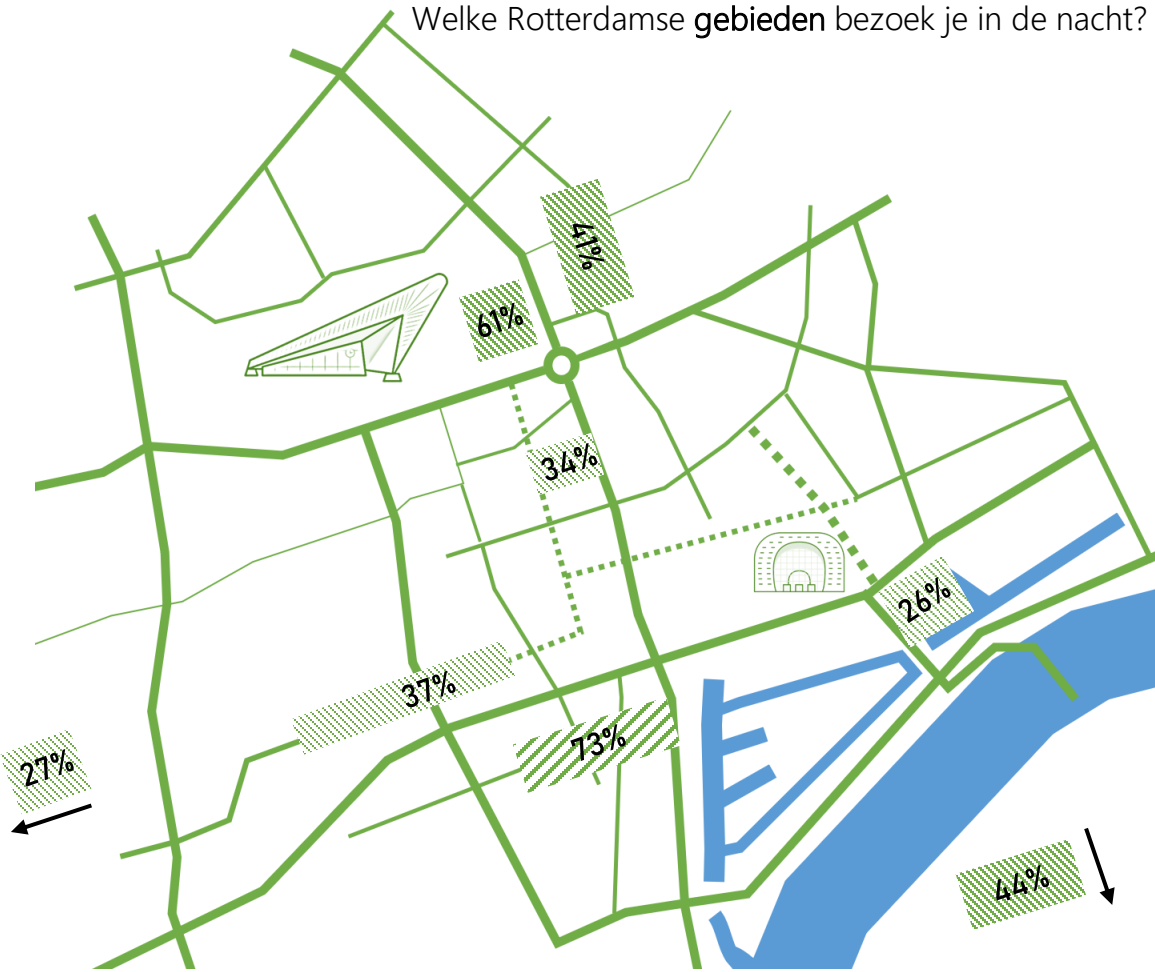
voor de pandemie

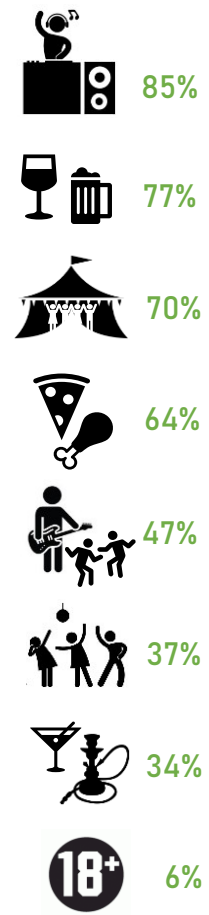
Hoe vaak heb je in 2019 gebruik gemaakt van het Rotterdamse nachtleven?

Welke Rotterdamse gebieden bezoek je in de nacht?

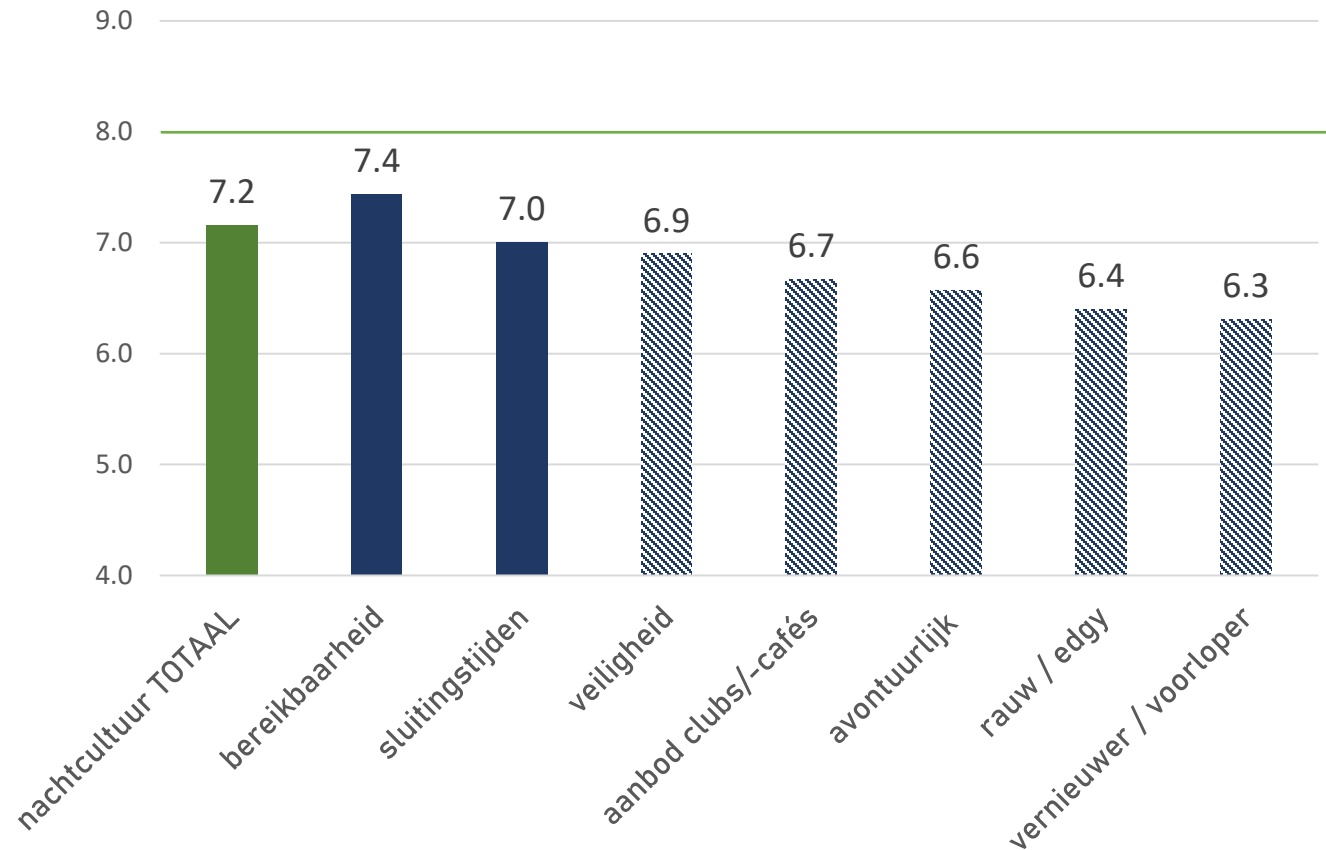
Welk Rotterdams nachtaanbod bezoek je?

Ruim **driekwart** van de respondenten bezoekt de Rotterdamse nacht **minimaal 1 keer per maand**; zo'n 40% komt (bijna) wekelijks. Het populairste uitgaansgebied is het **Witte de Withkwartier** (73% geeft aan daar te komen), gevolgd door de omgeving Schieblock, Rotterdam Zuid (Maassilo) en de omgeving Binnenweg. Wat betreft het type aanbod zijn **(dance)club**, nachtcafé en nachtevenement het populairst.

Welk rapportcijfer geef je het Rotterdamse nachtleven?

De Rotterdamse nacht krijgt een 7,2 als rapportcijfer. Respondenten die **niet in Rotterdam** wonen, geven een significant hoger cijfer (7,5) dan respondenten die wel in Rotterdam wonen (6,9); **jongeren** (18-24 jaar) geven een significant hoger cijfer (7,3) dan 25-plussers (7,0). Van de zeven elementen van het uitgaansleven die bevestigd zijn, scoort alleen de bereikbaarheid van de Rotterdamse nacht hoger dan het totaalcijfer. De mate waarin de Rotterdamse nacht **avontuurlijk**, **rauw** en **vernieuwend** is, wordt het **laagst** gewaardeerd.

Associatie: wat zijn de drie termen die als eerste in je opkomen als je aan **het Rotterdamse nachtleven** denkt? [1454 termen genoemd; antwoorden zijn geclusterd/gecategoriseerd; categorieën opgenomen die >15 keer genoemd zijn]

groen = uitgesproken positief; rood is uitgesproken negatief

De primaire associaties bij het Rotterdamse uitgaansleven zijn **overwegend positief**. Met name **sociale aspecten** worden veel genoemd: gezelligheid, saamhorigheid en diversiteit. De meeste negatieve associaties gaan over het aanbod: te weinig aanbod, geen leuk aanbod of er wordt te veel drukte ervaren.

Prioriteer in welke mate de onderstaande elementen een rol spelen bij het bepalen waar je heen gaat als je uitgaat in Rotterdam.

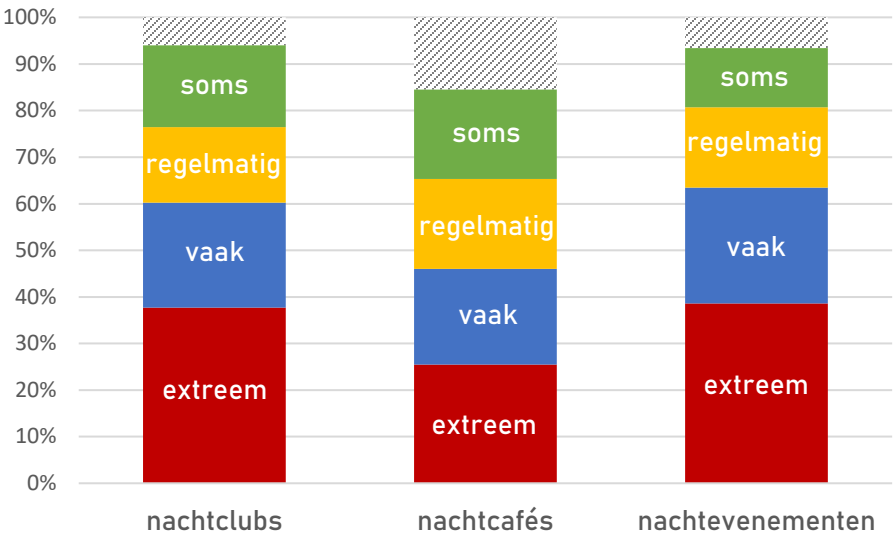
Mensen kiezen de plek waar ze uitgaan vooral op basis van de **sociale omgeving**: waar vind ik mijn vrienden en andere leuke mensen? Ook de **muziek** speelt een belangrijke rol in de keuze. De andere elementen spelen een veel minder grote rol, hoewel **jezelf kunnen zijn**, **locatie** en **gewoonte** nog wel enige invloed hebben.

	gemiddelde ranking	modus (meest genoemd ranking)	# 1e gerankt	# top 3 gerankt
om met vrienden / leuke mensen te zijn	1,7	1	292	466
de muziek die er gedraaid/gespeeld wordt	2,3	2	125	422
de plek waar ik helemaal mezelf kan zijn	4,3	3	37	219
de locatie/bereikbaarheid	4,7	5	10	124
de plek waar we (bijna) altijd heen gaan	4,8	5	24	138
de kosten (entree/consumpties)	5,5	6	4	54
de maatschappelijke standpunten van de org.	6,3	8	5	40
de mate waarin het exclusief/vernieuwend is	6,3	8	1	31

2.
tijdens de pandemie

In hoeverre **mis** je het Rotterdamse nachtleven tijdens de gedwongen sluiting?

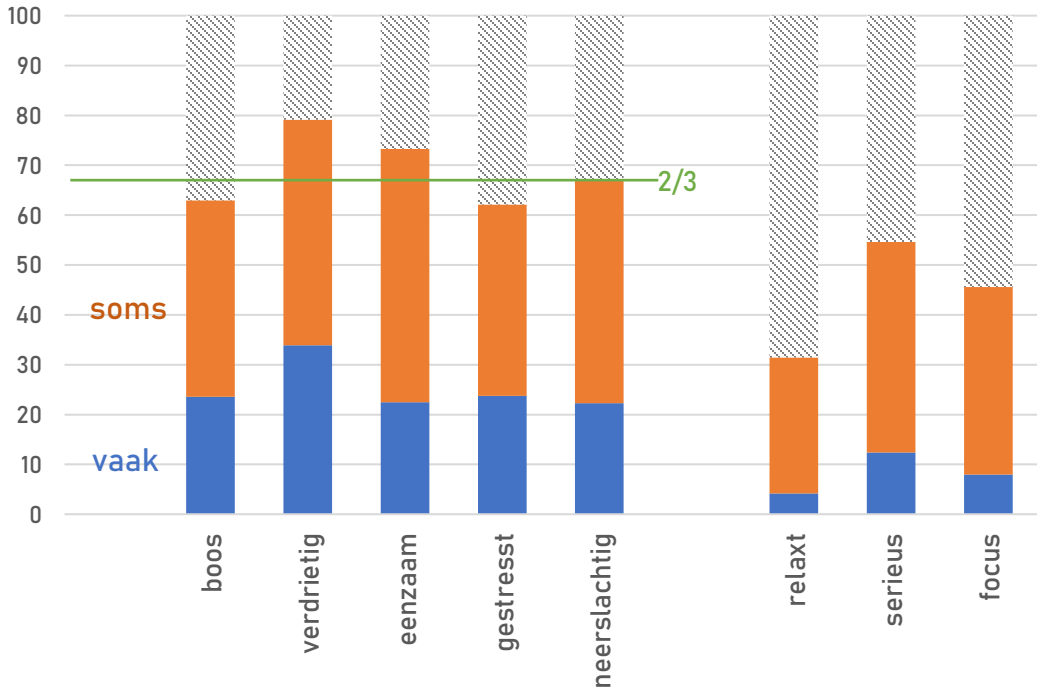
Gedurende de gedwongen sluiting van de nachthoreca in 2020 wordt dat aanbod **in grote mate gemist**. Ruim een derde van de respondenten zegt de clubs en evenementen **extreem** te missen; zo'n 80% mist dit aanbod op zijn minst **regelmatig**. Ook de nachtcafés worden door twee derde van de deelnemers regelmatig, vaak of extreem gemist.

Wat **mis je het meest** aan het Rotterdamse nachtleven?
[open vraag; 1016 antwoorden; gecategoriseerd]

De elementen die deelnemers zeggen te missen aan het uitgaansleven tijdens de gedwongen sluiting in 2020 zijn te groeperen in drie categorieën: **het meest prominente gemis is sociaal**; niet eens zozeer de eigen vriendenkring maar het ontmoeten van **andere mensen**, de **massa**, het **samen zijn**. Daarna volgen de persoonlijke elementen, veelal gericht op **escapisme** (ontsnappen, ontladen, los gaan, onder invloed raken) en tenslotte de aanbod/cultuur gerelateerde elementen (zoals de muziek, de nachtsfeer en specifieke nachtzaken).

In hoeverre ervaar je **persoonlijke effecten** van de gedwongen sluiting van het nachtaanbod in 2020?

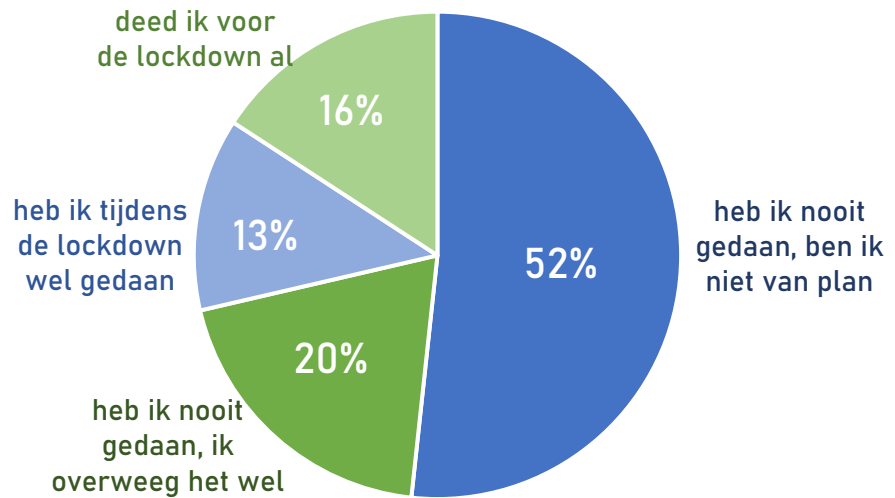

Na driekwart jaar zonder nachthoreca geeft een **grote meerderheid** van het Rotterdamse uitgaanspubliek aan **negatieve persoonlijke emoties** te ervaren als gevolg van de sluiting. Met name **verdriet** (79%), **eenzaamheid** (73%) en **neerslachtigheid** (67%) komen vaak voor. De bevroegde positieve effecten (relaxter, serieuzer en meer gefocust voelen) worden significant minder vaak genoemd (31-54%).

Ongeveer 3 op de 10 respondenten geeft aan **illegale feesten** te bezoeken in 2020, waarvan meer dan de helft dat voor de gedwongen horecasluiting ook al deed. Iets meer dan de helft zegt geen bezoek aan illegaal uitgaansaanbod te overwegen.

Bezoek je **illegaal uitgaansaanbod**?

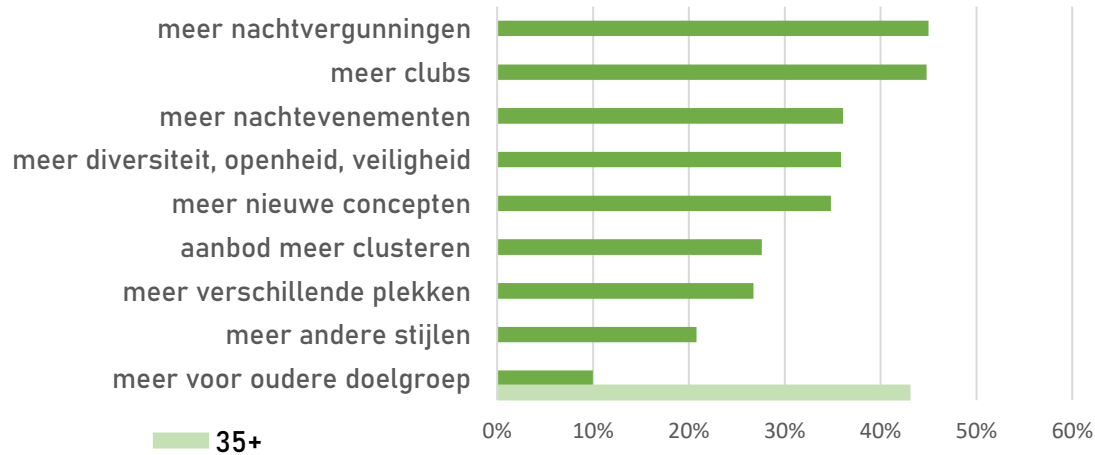

3.

na de pandemie

Wat zou je willen **verbeteren** aan het Rotterdamse nachtleven?
[kies maximaal 3 van de genoemde opties]

Veel bezoekers van het nachtleven noemen het **aanbod aan clubs in het algemeen** en het aanbod aan **plekken met nachtvergunningen** als belangrijkste verbeterpunten. Volledige **consensus is er echter niet**; geen van de 9 opties wordt door meer dan 45% van de respondenten genoemd.

Bijna 300 respondenten gaven een (relevant) antwoord op de vraag naar hun ideaalbeeld voor de toekomst; een **opvallend hoog aantal** voor een open vraag, wat de grote betrokkenheid bij het onderwerp onder de deelnemers aantoont.

Wat is **ideaalbeeld** van het Rotterdamse nachtleven in de toekomst?
[open vraag; 295 antwoorden; zie bijlagenrapport voor alle reacties]

“In mijn ideaalbeeld ben ik trots op een nachtcultuur die zich inzet voor **circulariteit** en **duurzaamheid**. Mijn ideale nachtcultuur **verbindt** mensen, muziek en maatschappelijke vraagstukken.”

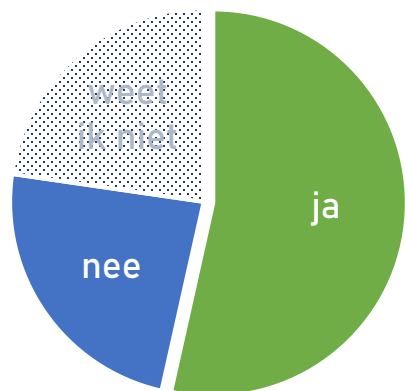
“Een nacht door de stad is **als een wandeling door het museum** (maar dan zonder regels); op elke hoek van de straat een **nieuwe verassing**.”

“Nachtleven vind ik een belangrijk onderdeel voor een levendige aantrekkelijke stad, sociale cohesie, vrijheid, talentontwikkeling, inspiratie en creativiteit. Een broedplaats voor culturele zelfontplooiing, ontspanning, vriendschap en plezier. **Zonder nacht geen dag**.”

“Ik wil dat **erkend wordt dat het nachtleven van levensbelang is** voor een groot aantal mensen en dat het een grote bijdrage levert aan de persoonlijke ontwikkeling van mensen.”

“Ik denk dat het enorm belangrijk is dat er **constant beweging en verandering** is. Denk hierbij aan de **ruimte geven** aan tijdelijke plannen voor een aantal jaar in panden die binnen een aantal jaar een ander doel zullen krijgen.”

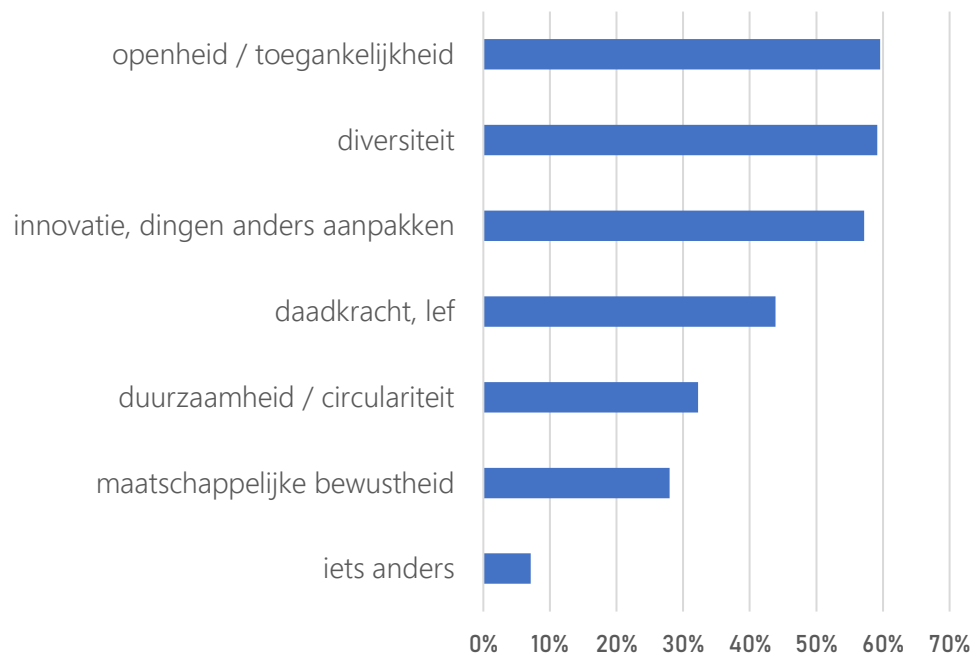
Heeft de Rotterdamse nachtcultuur typisch Rotterdamse kenmerken?

Welke?
[377 antwoorden; geclusterd]

DIVERS/MULTICULTUREEL
 RAUW /
 INDUSTRIEEL
 MENSEN/SAAMHORIGHEID
 OPENHEID /
 ACCEPTATIE
 PLEKKEN/AANBOD
 ONVEILIG/NEGATIEF
 UITINGEN/COMMUNICATIE
 SFEER
 MUZIEK(STIJLEN)
 VERNIEUWEND
 NUCHTER/NO-NONSENSE
 VERNIEUWEND
 MUZIEK(STIJLEN)
 SFEER
 ONVEILIG/NEGATIEF
 UITINGEN/COMMUNICATIE
 PLEKKEN/AANBOD
 ACCEPTATIE
 OPENHEID /
 VERNIEUWEND
 NUCHTER/NO-NONSENSE
 MENSEN/SAAMHORIGHEID

Welke van deze Rotterdamse kenmerken moeten een **belangrijke rol** krijgen in de nachtcultuur?

Ruim de helft (52%) van de bezoekers van het nachtleven herkent typisch Rotterdamse kenmerken in die nachtcultuur. De belangrijkste associatie is die met het **rauwe, industriële karakter**, gevolgd door de **(super)diversiteit** en de Rotterdamse **saamhorigheid**. De toegankelijkheid, diversiteit en innovatiekracht van de Rotterdamse nacht mogen nog wel meer aandacht krijgen, vindt de meerderheid van de respondenten.

Heb je ideeën om de Rotterdamse nachtcultuur nog **Rotterdamser** te maken?
[open vraag; 183 antwoorden; geclusterd; **groen** de vijf hoofdthema's die uit de clusters komen]

Rotterdam profileert zichzelf in de merkstrategie van de stad met de termen **bold, forward** en **culture**. Ook de termen **pionieren, frontrunners, superdiversiteit** en **grensverleggend** worden aan de stad verbonden.

De bezoeker van de nacht vindt dat die nacht nog Rotterdamser kan worden door **meer ruimte** (letterlijk en figuurlijk) voor **initiatief**, meer aandacht voor **lokaal talent**, een steunende en **constructieve lokale overheid**, **inclusiever** aanbod en aanbod dat nog meer afgestemd is op de behoefte van alle Rotterdammers.

4.

conclusies en adviezen

Conclusies [1/2]

De meeste respondenten zijn **frequente bezoekers** van de nacht: 4 op de 10 bezoekt de nacht (bijna) wekelijks en driekwart minimaal eens per maand. Het **Witte de Withkwartier** en de omgeving **Schieblock** zijn de meest populaire gebieden.

De Rotterdamse nachtcultuur van voor de pandemie scoort een **magerere voldoende** en krijgt dan ook zeker niet het stempel *goed of uitstekend*. Bezoekers van buiten Rotterdam en in de leeftijd 18-24 geven een hoger cijfer dan resp. Rotterdammers en 25-plussers.

Van de bevraagde kenmerken van de nachtcultuur scoren er vier nog significant **lager** dan het algemene rapportcijfer: het **aanbod** in het algemeen en de mate waarin de Rotterdamse nacht **avontuurlijk**, **rauw** en **vernieuwend** is.

De persoonlijke associaties bij het nachtleven zijn overwegend **positief**: met name **sociale aspecten** als gezelligheid en saamhorigheid roepen sterke associaties op.

Het nachtleven wordt gedurende de gedwongen sluiting in 2020 **in zeer hoge mate gemist**. Meer dan 60% geeft aan de nachtclubs en –evenementen extreem of vaak te missen.

Op de open vraag wat het meest gemist wordt tijdens de sluiting, kwamen dan ook buitengewoon **veel reacties**. Het overgrote deel van die reacties gaat niet over het gemis van het aanbod / de cultuur zelf en ook niet over het persoonlijke / mentale gemis van **escapisme** en **ontspanning** maar over het sociale gemis. Daarbij gaat het in de meeste gevallen niet over het gemis van de eigen vriendengroep (“die zie ik toch wel”) maar over het **gemis van andere sociale contacten**: spontane ontmoetingen, gesprekken met onbekenden, mensen die anders zijn, onderdeel zijn van de menigte. **Het uitgangsgemis is bovenal een sociaal gemis**.

Desondanks heeft de gedwongen sluiting van de nachthoreca ook **grote persoonlijke, mentale gevolgen**. De **negatieve** gevolgen zijn daarbij in grotere mate aanwezig dan de positieve. Twee derde of meer van de respondenten zegt **verdriet**, **eenzaamheid** en/of **neerslachtigheid** te voelen ten tijde van het onderzoek; het is aannemelijk dat dit in de maanden erna nog is toegenomen.

Zo'n 30% van de respondenten zegt **illegale feesten** te bezoeken gedurende de gedwongen sluiting, nog eens 20% zegt dit nog niet te hebben gedaan maar het wel te overwegen.

Conclusies [2/2]

Er liggen **veel kansen voor een mooiere en betere toekomst** van de Rotterdamse nacht volgens de deelnemers aan het onderzoek, hoewel er zeker ook positieve geluiden te horen zijn over de situatie zoals die voorheen was.

Wanneer bezoekers van de nacht uit negen **verbeteropties** drie prioriteiten mogen kiezen, blijkt er **geen enorme consensus** te zijn; geen optie wordt door meer dan 45% genoemd. Desondanks wordt de hoogste prioriteit gegeven aan het **aantal zaken met nachtvergunning** en de **hoeveelheid aanbod aan clubs en events** in de nacht.

In totaal grepen 295 deelnemers de mogelijkheid aan om zelf **wensen** en **ideeën** voor een betere Rotterdamse nacht te opperen. Veel ideeën zijn te relateren aan de negen opties uit de voorgaande vraag maar aanvullend wordt ook vaak genoemd dat **de (Rotterdamse) nachtcultuur serieuzer genomen moet worden**; in de samenleving in het algemeen maar zeker ook in de beleidsambities van de stad en de uitvoer daarvan. Alle 295 wensen, ideeën en ideaalbeelden zijn opgenomen in het bijlagenrapport.

De helft van het uitgaanspubliek herkent typisch Rotterdamse kenmerken in de nachtcultuur. Vooral het **rauwe, industriële** karakter, de **multiculturaliteit** en de typisch Rotterdamse **saamhorigheid** worden veel genoemd.

Aansluitend vindt de ruime meerderheid dat de nacht **nog toegankelijker, innovatiever** en **nóg diverser** mag worden. Ook meer Rotterdamse **daadkracht** wordt graag teruggezien.

---

183 deelnemers delen hun eigen ideeën om de nachtcultuur nog Rotterdamser te maken. Al die ideeën kunnen geclusterd worden tot vijf hoofdthema's: een **Rotterdamser nachtbeleid**, meer **Rotterdamse plekken**, het beter benutten van de **typisch Rotterdamse werkwijze**, een **openheid van de nacht voor alle Rotterdammers** en meer **Rotterdamse vernieuwing**. Opvallend genoeg worden ideeën wat betreft het internationaler profileren van de nachtcultuur niet of nauwelijks genoemd.

De enquête waar deze uitkomsten op gebaseerd zijn is terug te vinden in het bijlagenrapport. Gedurende de looptijd hebben 628 mensen de vragenlijst geopend waarvan er uiteindelijk 524 de vragenlijst (vrijwel) volledig hebben ingevuld. Deze steekproef is groot genoeg om een representatief en betrouwbaar beeld te geven van het Rotterdamse uitgaanspubliek. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de steekproef een (lichte) overrepresentatie van 28-24 jarigen en hbo-opgeleiden lijkt te hebben. De steekproef is daarmee nadrukkelijk niet representatief voor de gehele Rotterdamse bevolking.

Uitgangspunten voor een betere Rotterdamse nachtcultuur

Uitgaan is geen (subversieve) hobby maar een **levensbehoefte**.

Uitgaan draait niet alleen maar om muziek, drank en drugs. Het gaat over **jezelf kunnen zijn**, kunnen **ontsnappen** en – bovenal – **in verbinding staan met anderen**.

Uitgaan in Rotterdam (voor de pandemie) scoort een **magere voldoende**.
Een stad als Rotterdam mag daar geen genoegen mee nemen. Nu is het moment voor actie.

Er bestaat een flinke kloof tussen de **merkidentiteit** van de stad Rotterdam en (de identiteit en het imago van) de nachtcultuur in de stad; zo **open, grensverleggend, voorlopend** en **superdivers** als de stad pretendeert te zijn, is de nachtcultuur (nog) niet.

Er liggen **veel kansen*** om een **betere, Rotterdamsere nachtcultuur** te creëren. De nacht is de plek waar per definitie grenzen vervagen en verlegd worden, waar mensen tegelijkertijd hun unieke zelf kunnen zijn én samensmelten.

Zeker in een stad als Rotterdam moet die kracht veel beter benut worden.

- * Behandel de nachtcultuur als integraal geheel, niet als verzameling losstaande onderdelen.
- * Integreer de nachtcultuur in de stedelijke merkalliantie Make it Happen. [advies van studenten Brand, Bouhof, Van Honschoten en Kavka]
- * Erken het belang van nachtcultuur voor het welzijn van de Rotterdammers; leg dáár de nadruk op en niet op de negatieve uitwassen.
- * Maak ruimte voor nachtcultuur; voor talent en experiment – zowel letterlijk als figuurlijk.
- * Gebruik de nachtcultuur als middel voor verbinding, tussen mensen, ideeën, plekken [advies van studenten Assen, Auerbach, Bos en Den Boer]
- * Zet de elementen die nachtcultuur typeren (grenzen verleggen, experimenteren, nieuwe subculturen ontwikkelen) in om het imago van Rotterdam als superdiverse stad te versterken. [advies van studenten Van der Wal, Van Wegen, De Wit en Yilmaz]
- * Creëer een open nachtcultuur waarin iedere Rotterdammer prioriteit heeft (zowel publiek als makers), met Rotterdamse eigenwijsheid en humor.

Verantwoording

Het publieksonderzoek over uitgaan in Rotterdam voor, tijdens en na de pandemie is uitgevoerd binnen het programma Citybranding van de Willem de Kooning Academie (Hogeschool Rotterdam). Het onderzoek is opgezet in samenspraak met de afdeling Cultuur van Gemeente Rotterdam. Dit publieksonderzoek was onderdeel van een groter project waarin 12 studenten Citybranding nieuwe positioneringsrichtingen voor de Rotterdamse nacht hebben ontwikkeld en uitgewerkt. De resultaten van dit project zijn op 28 januari 2021 gepresenteerd aan een groep afgevaardigden van Gemeente Rotterdam en andere betrokken/belanghebbenden bij het onderzoek.

Speciale dank gaat uit naar **Kim Versluijs** van Gemeente Rotterdam voor haar hulp en betrokkenheid. Daarnaast een woord van dank aan de studenten die een belangrijke rol hebben gespeeld bij het ontwikkelen en verspreiden van de vragenlijst: **Anne-Lis Assen, Djani Auerbach, Simon den Boer, Robin Bos, Dick Bouhof, Eline Brand, Olav van Honschoten, Stavroula Kafka, Deborah van der Wal, Bodine van Wegen, Jasper de Wit en Merve Yilmaz.**

Eindverantwoordelijke voor dit project is **Martijn Mulder**, onderzoeker leisure & aantrekkelijke stad aan Hogeschool Rotterdam. Neem voor meer informatie over dit onderzoek contact op met Martijn via mulde@hr.nl.

De in dit rapport gebruikte afbeeldingen zijn afkomstig van: [cover] **Vera Bos**; [pag. 2, links] **Guido Pijper**; [pag.2, rechtsboven] **Bas Czerwinski**; [pag. 2, rechtsonder] **Mauricio Mascaro**; [pag. 6] **Iris van den Broek**; [pag.10] **Marc Heeman**; [pag.19] **Fleur Beerthuis**. Afbeelding verkregen via rotterdammakeithappen.nl en pexels.com.

De vragenlijst die aan de basis ligt van dit onderzoek en de lijst met ideeën en wensen voor de toekomst van de Rotterdamse nachtcultuur, zijn opgenomen als bijlagenrapport.

© Martijn Mulder / minor Citybranding 2021

